

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 8, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338.242

Ю. М. Неговська,
старший викладач, виконавчий директор,
ПВНЗ «Національна академія управління», Київ, Україна

ДЕРЖАВНІ ЗАСАДИ Й ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Julia Negovska,
Senior Lecturer, Executive Director, National Academy of Management, Kyiv, Ukraine

STATE PRINCIPLES AND ORGANIZATIONAL SUPPORT OF FORMING OF INNOVATIVE-INTELLECTUAL POTENTIAL OF NATIONAL ECONOMY

У статті розкрито сутність поняття «інноваційно-інтелектуальний потенціал національної економіки» і на основі синтетичного підходу визначено його структурну організацію, яка складається з ресурсної, функціональної і цільової складових. Обґрунтовані державні засади формування інноваційно-інтелектуального потенціалу економіки України, які представлені у вигляді ієрархічної системи, яка включає теоретико-методичний, інструментальний і організаційний рівні. Запропоновано організаційне забезпечення процесу реалізації державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки.

In the article essence of concept "innovative-intellectual potential of national economy" is exposed on the basis of synthetic approach certainly it structural organization, that consists of resource, functional and special purpose constituents. Reasonable state principles of forming of innovative-intellectual potential the economies of Ukraine, that is presented as a hierarchical system, that includes theoretical and methodically, instrumental and organizational levels. The orgware of process of realization of state principles of forming of innovative-intellectual potential of national economy offers.

Ключові слова: інноваційно-інтелектуальний потенціал, структура, державні засади, синтетичний підхід, напрями, організаційне забезпечення.

Key words: innovative-intellectual potential, structure, state principles, synthetic approach, directions, organizational support.

Постановка проблеми. Інноваційна модель розвитку національної економіки виводить на перший план необхідність не тільки підвищення рівня інтелектуального потенціалу як основи створення системи знань і інноваційного потенціалу як запоруки їхньої трансформації у нові технології виробництва і управління, створення високотехнологічних товарів і підвищення конкурентоспроможності економіки України, але й формування інноваційно-інтелектуального потенціалу, який забезпечить здатність до системної єдності процесів генерації знань і їхньої трансформації у нові ідеї, ноу-хау, продукти. Виходячи з цього, наукові питання щодо теоретичного обґрунтування сутності і структури інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки (ІПНЕ), визначальних факторів його формування, прогнозування впливу на макроекономічні показники країни, визначення ролі держави у формуванні інноваційно-інтелектуального потенціалу, а також питання методичного, фінансового і організаційного забезпечення цього процесу набувають особливого значення. Забезпечення цілісності і системності ІПНЕ зумовлює необхідність подальших досліджень і створення державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки як основи її інноваційного розвитку.

Аналіз публікацій. Аналіз літературних джерел свідчить, що поняття «інноваційний потенціал», «інтелектуальний потенціал» розглядаються науковцями як економічні категорії, як чинники економічного зростання, необхідна передумова розвитку економіки знань, економіки інноваційного типу [1-7]. Обґрунтовані основні підходи до розуміння понять «інноваційний потенціал» і «інтелектуальний потенціал», чинники формування і розвитку, методичні засади кількісного оцінювання. Однак більшість дослідників розглядають ці категорії як взаємопов'язані, але окремі.

Невирішені раніше частини загальної проблеми полягають у відсутності визначення поняття «інноваційно-інтелектуальний потенціал національної економіки», невизначеності його складових, теоретичних і методичних підходів до формування ІПНЕ, організаційних засад регулювання цього процесу на державному рівні.

Метою статті є обґрунтування сутності інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, державних засад і організаційного забезпечення процесу формування інноваційно-інтелектуального потенціалу на державному рівні.

Виклад основного матеріалу. Інноваційно-інтелектуальний потенціал виступає якісною характеристикою національної економіки з погляду її здатності до формування економіки. Теоретичний аналіз літературних джерел, зокрема [1, 8], свідчить про три основні існуючі підходи до розкриття сутності понять «потенціал», «інтелектуальний потенціал», «інноваційний потенціал». В межах *ресурсного* підходу потенціал розглядається як реалізація можливостей використання різних видів ресурсів для реалізації потреб економічної системи. *Функціональний підхід* дозволяє розглядати потенціал як динамічну систему, що поєднує в собі механізм постановки цільових орієнтирів функціонування економічної системи і засобів їх реалізації. *Цільовий підхід* спрямований на визначення відповідності окремих складових потенціалу досягненню поставлених цілей та оцінюється з погляду їх результативності. Насправді виокремлення цих трьох підходів представляє собою декомпозицію системних властивостей потенціалу будь-якої природи, оскільки наявні резерви, запаси, якості можуть виступати ресурсами у тому випадку, коли вони створюють можливості для функціонування, діяльності задля досягнення певних цілей. Зміна цілей може тягнути за собою необхідність зміни способу функціонування, що вимагатиме принципово інших ресурсів. Таким чином, процеси формування і зміцнення інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки України детерминуються системою пріоритетів інноваційного розвитку країни.

Виходячи з викладеного, до визначення поняття «інноваційно-інтелектуальний потенціал національної економіки» пропонується застосувати синтетичний підхід, який поєднує в собі ресурсний, функціональний і цільовий підходи. Під інноваційно-інтелектуальним потенціалом національної економіки пропонується розуміти сукупність інтелектуальних ресурсів країни (нематеріальні активи, знання, що циркулюють у суспільстві) разом з сукупністю організаційно-інституціональних і матеріальних ресурсів, що забезпечують їхню безперервну генерацію і трансформацію в економічно доцільні форми і види нововведень в процесі інноваційної діяльності з метою досягнення стратегічних цілей функціонування і розвитку національної економіки та її суб'єктів на основі формування короткострокових і стійких конкурентних переваг. Відповідно, структура ІПНЕ має включати три основні складові: ресурсну (освітній, науковий, соціальний, культурний блоки), функціональну (інфраструктурний, інституціональний, інформаційний, організаційно-комунікаційний блоки), цільову (технологічний, матеріально-технічний, маркетинговий, фінансовий блоки), які перетинаються і поєднуються через кадровий блок, який входить до структури кожної із складових (рис 1).

Виходячи з сутності ІПНЕ, державні засади його формування доцільно представити у вигляді ієрархічно організованої системи трьох рівнів: теоретико-методичного, інструментального й організаційного.

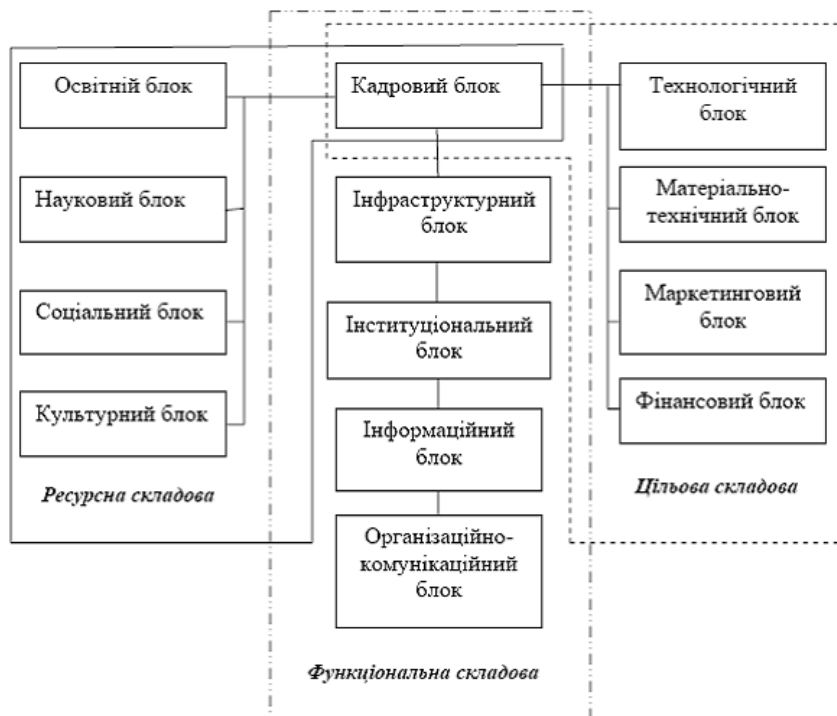

Рис. 1. Структура інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки

Теоретико-методичний рівень у якості вихідних умов передбачає наступне:

- закріплення синтетичного підходу до розуміння ІПНЕ як запоруку його комплексного і збалансованого розвитку;
- додержання загальних і спеціальних принципів формування суспільства знань і економіки знань, визначених на основі аналізу світового досвіду їх розбудови;
- генерування комплексу пріоритетів інноваційного розвитку економіки України як рамкових умов визначення параметрів і якісних характеристик ресурсної, функціональної і цільової складових ІПНЕ.

Додержання цих умов складає основу визначення стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки України. Виходячи з економічних реалій, діючих програмних документів, що визначають довгострокові економічні цілі і пріоритети розвитку країни, державні засади формування ІПНЕ мають враховувати необхідність транспозиції стратегічних орієнтирів з мобілізації власного потенціалу (реальний час) у бік модернізації національної економіки (стратегічна перспектива). Така транспозиція дозволяє визначити чотири основні напрями, у яких має відбуватися процес створення державних засад формування ІПНЕ:

- *теоретичний*: розвиток і удосконалення системи знань як форми суспільної свідомості і досягнень інтелекту людини на емпіричному і теоретичному рівнях пізнання;
- *трансформаційний*: розвиток системи трансформації знань у процес генерації інновацій;
- *прогностичний*: удосконалення системи прогнозування впливу стану і закономірностей розвитку системи знань на темпи і якість інноваційних процесів в національній економіці;
- *суспільно-інституціональний*: інституціональний розвиток суспільства, спрямований на забезпечення зростання його якості і перспективності і збільшення інтелектуальних активів.

Визначені напрями розкриваються на наступному, інструментальному рівні.

Організаційний рівень передбачає розвиток правового поля формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, а саме: підвищення мотиваційної складової нормативно-законодавчих актів у сфері інноваційної діяльності; зняття високих бюрократичних бар'єрів для розвитку бізнесу; сприяння становленню недержавних структур організаційного і фінансового забезпечення інноваційної діяльності; удосконалення патентно-ліцензійної процедури, підвищення рівня захищеності інтелектуальних прав; підвищення ефективності правових важелів щодо порушення нормативних актів в сфері активізації науково-технічної та інноваційної діяльності; підвищення рівня національних стандартів і контролю за їх дотриманням; запровадження системи регуляторних компенсаторів підвищеної ризикованості інноваційних проектів.

Удосконалення фінансового забезпечення реалізації напрямів розвитку державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки передбачає розвиток усіх форм державної фінансової підтримки і залучення інвестиційних коштів. Можуть бути задіяні інструменти антимонопольної, регуляторної, податкової, амортизаційної політики тощо.

Одним з ключових елементів організаційного блоку має стати створення державної системи адміністрування і координації дій учасників процесу формування ІПНЕ: середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, наукових установ, організацій трансферу технологій, бізнес-інкубаторів, підприємств, територіальних і галузевих органів управління тощо. Реалізація даного елемента можлива на основі програмно-цільового методу управління, який дозволяє структурувати плани і оптимізувати дії учасників за цілями і відповідними ресурсами.

На основі трьох визначених ключових елементів може бути сформовано організаційне забезпечення процесу формування ІПНЕ на державному рівні.

На підставі усього викладеного розроблені державні засади формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, які схематично представлені на рис. 2.

Організаційне забезпечення реалізації державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки доцільно побудувати відповідно до структурної організації самого ІПНЕ, тобто у три блоки.

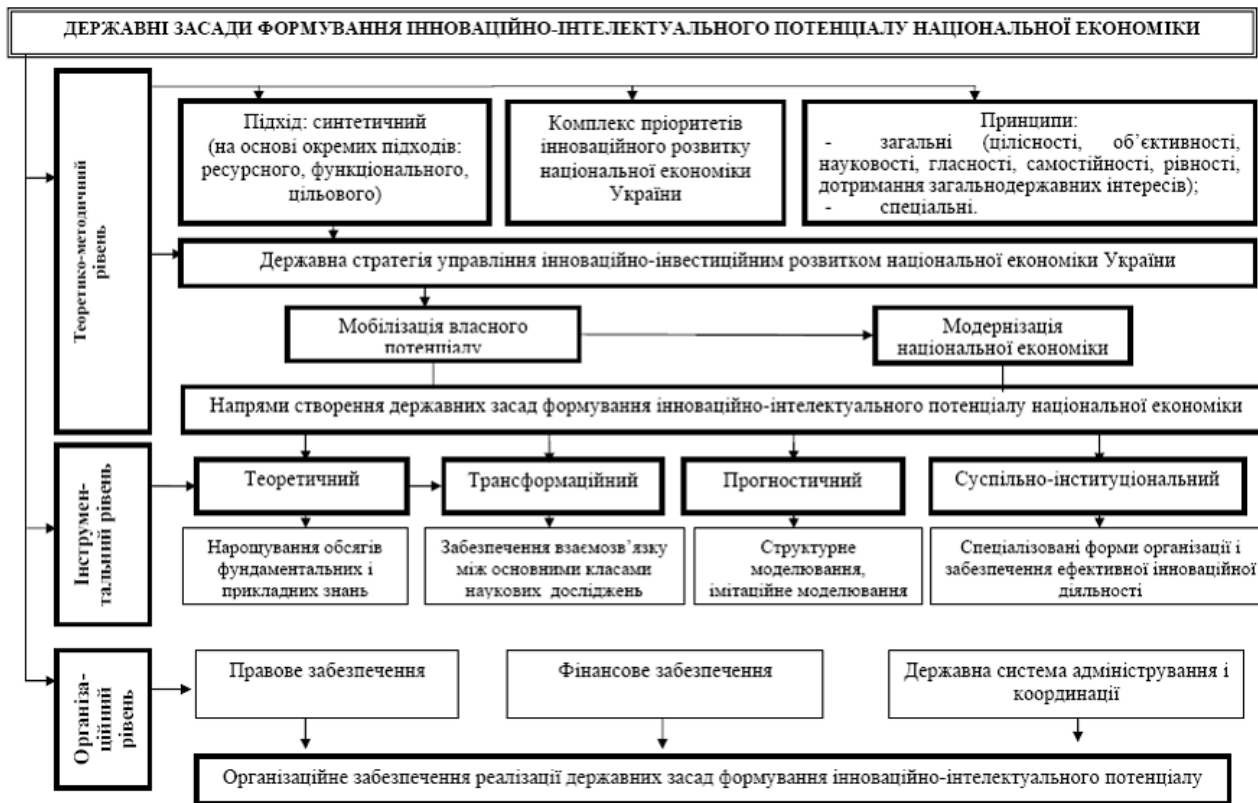

Рис. 2. Державні засади формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки

Заходи ресурсного блоку покликані забезпечувати роль держави як ініціатора та координатора процесів розбудови економіки на основі нових знань. Забезпечення доступної, якісної і безперервної освіти населення повинно передбачати зміцнення її якісної складової. Це заходи з модернізації структури і змісту вищої освіти, включаючи оновлення дисциплін з державного регулювання інноваційної діяльності, стратегічного менеджменту, маркетингу, технологічного аудиту, фінансів, комерційної діяльності; впровадження нових освітніх програм; створення інноваційних структур для формування єдиного наукового і навчально-методичного механізму підготовки кадрів для інноваційної сфери, освітньо-інноваційних комплексів, поєднаних з високотехнологічними інноваційними підприємствами. Поліпшення якісної складової освіти має відбуватися у поєднанні з фінансово-економічними важелями, а саме: державна підтримка закладів освіти через фінансування спеціальних навчальних програм і прикладних досліджень; банківське кредитування та кредитування ВНЗ; податкове стимулювання підприємств до підготовки кадрів вищої кваліфікації. Як інструмент реалізації заходів в сфері освіти може бути визначена державна цільова програма інтеграції освіти, науки і виробництва «Наука та інновації у вищій школі».

У сфері науки державою має бути передбачено забезпечення оптимального співвідношення фундаментальних досліджень, прикладних наукових і науково-технічних (експериментальних) розробок і орієнтацію науково-технічної сфери на забезпечення інтересів інноваційної економіки України, що пропонується реалізувати за допомогою економічних, правових і адміністративних інструментів і важелів на основі державної програми підтримки фундаментальних і прикладних досліджень за актуальними для економіки України напрямками.

Заходи функціонального блоку організаційного забезпечення реалізації державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки передбачають сприяння створенню і розвитку спеціалізованих форм організації і забезпечення ефективної інноваційної діяльності. До них можуть бути віднесені, зокрема, інноваційні технологічні центри, центри трансферу технологій, бізнес-інкубатори, інноваційні промислові комплекси, технологічні кластери, інноваційні територіальні структури, інжинірингові центри тощо. Мають отримати подальший розвиток форми й інституції інформаційної і консалтингової підтримки інноваційної діяльності підприємств. Все це передбачає оптимізацію організації процедур і розвиток правових засад ефективних комунікацій між усіма учасниками інноваційного процесу. Для забезпечення трансформації наукових знань у прикладні розробки й інноваційні проекти пропонується створити Центр впровадження наукових розробок, метою діяльності якого повинна стати підготовка інноваційного продукту до виведення на ринок, включаючи патентування, ліцензування і сертифікація, формування start-up компанії, формування служби сервісу, а також формування та розвиток інноваційно-інвестиційної системи, інноваційної інфраструктури, сприятливого середовища та умов для залучення інвестицій у сферу високих технологій; сприяння внутрішній і міжнародній науково-технологічній кооперації; трансфер технологій; розробка та впровадження сучасних систем інноваційного менеджменту та маркетингу.

Заходи цільового блоку організаційного забезпечення реалізації державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки передбачають розвиток правового поля державного регулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, засобів і форм фінансової підтримки інноваційної активності підприємств, сприяння розвитку інфраструктури ринків інноваційної продукції тощо на основі комплексу нормативних і регулюючих актів держави, територіальних і галузевих органів управління.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, обґрунтовано, що інноваційно-інтелектуальний потенціал національної економіки за своєю сутністю представляє собою сукупність інтелектуальних ресурсів країни разом з сукупністю організаційно-інституціональних і матеріальних ресурсів, що забезпечують їхню безперервну генерацію і трансформацію в економічно доцільні форми і види нововведень в процесі інноваційної діяльності з метою досягнення стратегічних цілей функціонування і розвитку національної економіки та її суб'єктів на основі формування короткострокових і стійких конкурентних переваг. На основі синтетичного підходу визначено структуру інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, яка включає: ресурсну складову (освітній, науковий, соціальний, культурний блоки), функціональну складову (інфраструктурний, інституціональний, інформаційний, організаційно-комунікаційний блоки) і цільову складову (технологічний, матеріально-технічний, маркетинговий, фінансовий блоки).

Розроблені державні засади формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, які передбачають створення ієрархічно організованої системи елементів трьох рівнів: теоретико-методичного (поєднує принципи, підходи, пріоритети, стратегії інноваційного розвитку економіки України і визначає напрями формування державних засад), інструментального (визначає зміст інструментальних блоків за теоретичним, трансформаційним, прогностичним і суспільно-інституціональним напрямками) і організаційного (включає правове, фінансове, адміністративно-координаційне забезпечення).

Запропоновано організаційне забезпечення реалізації державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки як елементу сукупності організаційно-методичних підходів до державного регулювання інноваційного розвитку економіки України, яке представляє собою систему заходів, згрупованих у три блоки: ресурсний, функціональний і цільовий, які у сукупності забезпечуватимуть реалізацію ролі держави як ініціатора та координатора процесів розвитку системи знань і їх трансформації у інноваційні продукти і технології.

У якості перспектив подальших досліджень у напрямку розвитку державних засад формування інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки можуть бути визначені: теоретико-методичні підходи до створення механізму реалізації визначених державних засад і методичні основи і положення щодо кількісної інтегральної оцінки рівня сформованості інноваційно-інтелектуального потенціалу національної економіки, а також ступеня відповідності ІППЕ поточному стану і стратегічним цільовим орієнтирам розвитку економіки України.

Список літератури:

1. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник./Н.В. Краснокутська — Київ: КНЕУ, 2003. — 504 с.
2. Дзюбіна А.В. Розкриття змісту поняття «інноваційний потенціал» та визначення його складових / А.В. Дзюбіна // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: «Проблеми економіки та управління», №628, 2008. - С.72-77.
3. Гузенко Г.М. Інтелектуальний потенціал як основа розвитку економіки знань / Г.М. Гузенко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 20013 - №2 (13) – С. 296.
4. Семикіна М.В. Інтелектуальний потенціал та його роль у національній економіці / М.В. Семикіна, В.І. Гунько // Економіка і управління, 2011 - № 1. – С. 50-56.

5. Федулова І.В. Управління розвитком інноваційного потенціалу підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. ек. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (харчова промисловість)» / Федулова Ірина Валентинівна; Нац. ун-т харч.техн. – Київ, 2009. – 35 с.
6. Вікарчук О.І. Інноваційний потенціал: основа розробки стратегії підприємства / О.І. Вікарчук // Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (8). – 2009. – С. 136–142.
7. Чичкало-Кондрацька І.Б. Наукові підходи до розуміння економічної сутності категорій «інтелектуальний потенціал регіону» / І.Б. Чичкало-Кондрацька, Н.Б. Теницька // Ефективна економіка (Електронне видання Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету), 2013. - №2 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>
8. Литюга Ю.В. Інвестиційний потенціал підприємства: формування і розвиток (за матеріалами хімічних підприємств України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Литюга Юлія Володимирівна; Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана – Київ, 2009. – 20 с.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"